

Warszawa, dnia 9 lutego 2010 r.

RPO-637908-VII-7020/11006.4/10/KM

Informacja
o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw
Obywatelskich w Młodzieżowym Ośrodku Socjoterapii nr 2 w Łodzi
(Wyciąg)

1. Wprowadzenie.

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 18 stycznia 2010 r., do Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii nr 2 w Łodzi, przy ul. Ratajskiej 2/4 (zwanego dalej Ośrodkiem lub MOS) udali się przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich z Zespołu Prawa Karnego Wykonawczego.

Wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, przedstawiciele Rzecznika sprawdzili na miejscu sposób traktowania przebywających w nim wychowanków, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, nieludzkim lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji o funkcjonowaniu Ośrodka oraz jego podstawowych problemach, przedstawionych przez Dyrektora Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii,
- oglądzie wszystkich pomieszczeń Ośrodka, w tym sprawdzeniu stanu wyposażenia pokoi dla wychowanków,
- zapoznaniu się z następującą dokumentacją MOS: dziennikami zajęć wychowawczych, socjoterapeutycznych oraz kół zainteresowań,

dziennikiem dyżurów nocnych, zeszytem uwag, losowo wybranymi teczkami wychowanków oraz procedurami obowiązującymi w Ośrodku,
- przeprowadzeniu na podstawie kwestionariusza, rozmów w cztery oczy z 12 wychowankami Ośrodka.

Pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich poinformowali Dyrektora Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii oraz jego Zastępcę o ustaleniach dokonanych w ramach powyższych czynności, a także wysłuchali ich uwag i wyjaśnień.

2. Charakterystyka Ośrodka.

Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii jest placówką resocjalizacyjno – terapeutyczną przeznaczoną dla chłopców i dziewcząt ze specjalnymi trudnościami wychowawczymi i edukacyjnymi. Celem Ośrodka jest wspieranie rozwoju młodzieży, która wymaga specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania oraz specjalistycznej pomocy psychoedukacyjnej. Zadania te realizowane są poprzez organizowanie zajęć dydaktycznych, profilaktyczno – wychowawczych, terapeutycznych i resocjalizacyjnych, umożliwiających nabywanie umiejętności oraz ułatwiających prawidłowe funkcjonowanie w środowisku rodzinnym i społecznym.

Organem prowadzącym placówkę jest Wydział Edukacji Urzędu Miasta Łodzi. Nadzór pedagogiczny nad jej działalnością sprawuje Kurator Oświaty w Łodzi.

W skład Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii wchodzi: Publiczna Szkoła Podstawowa nr 213, Publiczne Gimnazjum nr 49 oraz internat. Internat zapewnia wychowankom opiekę w czasie wolnym od zajęć lekcyjnych oraz w czasie godzin nocnych, ponadto umożliwia udział w zajęciach specjalistycznych oraz pomoc w rozwiązywaniu trudnych sytuacji życiowych. Podstawową formą organizacyjną pracy w internacie jest grupa wychowawcza, która liczy od 8 do 12 osób i opiekuje się nią 3 wychowawców.

Do Ośrodka przyjmowana jest młodzież w wieku od 13 do 18 lat na podstawie orzeczenia poradni psychologiczno – pedagogicznej lub na podstawie

postanowienia sądu rodzinnego. Jeżeli nieletni ukończy 18 lat przed zakończeniem roku szkolnego, sąd rodzinny może przedłużyć na okres do zakończenia roku szkolnego przebywanie w MOS.

Ośrodek prowadzi działalność w ciągu całego roku kalendarzowego. Młodzież przyjęta na podstawie orzeczenia poradni psychologiczno – pedagogicznej pozostaje pod częściową opieką Ośrodka i dni wolne od nauki spędza w domach rodzinnych. Natomiast wychowankowie przyjęci na podstawie postanowień sądu rodzinnego przebywają w placówce cały rok. Przepustek do domów rodzinnych udziela sąd w porozumieniu z Dyrektorem Ośrodka.

Podopieczni uczestniczą w zajęciach sportowo – rekreacyjnych, świetlicowych oraz specjalistycznych, tj. socjoterapii, Treningu Umiejętności Kontroli Zachowań Związanych z Alkoholem i Narkotykami (TUKAN), Szkole Saperów (program dla młodzieży z problemem agresji) oraz programie zapobiegania wykluczeniu społecznemu wśród dzieci i młodzieży (Jesteśmy Razem). Ponadto, w szkole organizowane są zajęcia dydaktyczno – wyrównawcze.

W MOS działa Rada Wychowanków, która może przedstawiać dyrektorowi oraz radzie pedagogicznej wnioski i opinie we wszystkich sprawach Ośrodka, a w szczególności dotyczących realizacji podstawowych praw wychowanków. Umożliwia to kształtowanie wśród podopiecznych poczucia samorządności i odpowiedzialności. Rada działa w porozumieniu z nauczycielem, pełniącym funkcję jej opiekuna.

Placówka zapewnia również pomoc socjalną, odpowiednio do sytuacji wychowanków i ich rodzin, zatrudniając pracownika socjalnego.

3. Ogląd MOS.

W Ośrodku funkcjonują cztery grupy wychowawcze. Z uwagi na fakt, że Ośrodek jest placówką koedukacyjną, wyodrębniono 3 grupy wychowawcze dla chłopców oraz 1 dla dziewcząt. Dobór do grup jest dobrowolny. Wychowankowie we wrześniu dobierają się zarówno w grupy wychowawcze jak i do pokoi sypialnych.

Każdy z przebywających w sypialniach wychowanków posiada wystarczającą ilość miejsca, gwarantującą prawo do prywatności. Jest to istotne dla dobrego samopoczucia wychowanka i poszanowania jego indywidualności. Sypialnie wyposażone są w odpowiednią do liczby mieszkańców liczbę łóżek i szafek na rzeczy osobiste, a ponadto w półki, stoliki i krzeselka. Ich stan nie budzi zastrzeżeń. Ściany udekorowano z myślą o przebywających w nich dzieciach – ciepła kolorystyka oraz liczne ozdoby stwarzają przyjemną atmosferę.

Wychowankowie korzystają z sanitariatów, w których znajdują się umywalki, kabiny prysznicowe oraz miski ustępowe. Wydzielono sanitariaty dla chłopców i dziewcząt. Posiadają one właściwy standard. Kabiny prysznicowe zostały wyposażone w zasłony, które zapewniają wychowankom poczucie intymności podczas korzystania z kąpiele. Według informacji udzielonych przez Dyrektora, przybory higieniczne oraz papier toaletowy wydawane są każdorazowo na prośbę wychowanka. W łazienkach panuje czystość.

W pomieszczeniach kuchni zachowane są zasady higieny. Jednak zdaniem wizytujących, powinien zostać w nich przeprowadzony gruntowny remont, gdyż w chwili obecnej nie spełniają one norm HACCP. Według Dyrektora MOS, remont kuchni zaplanowany został na rok 2010. Próbkę żywności przechowywane są w niezamykanej lodówce, co jest niezgodne z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 17 kwietnia 2007 r. w sprawie pobierania i przechowywania próbek żywności przez zakłady żywienia typu zamkniętego (Dz. U. Nr 80, poz. 545). W myśl § 5.2 *„miejsce przechowywania próbek musi być tak zabezpieczone, aby dostęp do niego posiadał tylko kierujący zakładem lub osoba przez niego upoważniona”*.

Kuchnia przygotowuje cztery posiłki dziennie (śniadanie, drugie śniadanie, obiad dwudaniowy i kolację). Wychowankowie spożywają je w stołówce, w której udostępniony jest jadłospis. Stołówka jest przestronna i czysta. W dniu wizytacji żaden z wychowanków nie wymagał żywienia dietetycznego.

Wychowankowie mają do dyspozycji dwa pomieszczenia, w których uczą się podstawowych czynności domowych. Jest to kuchenka i pralnia, z których korzystają pod opieką wychowawcy. W skład pomieszczenia kuchennego wchodzi: zlewozmywak, lodówka, kuchenka gazowa i mikrofalowa. Pralnia zaś

wyposażona została w 3 pralki automatyczne oraz wannę. Środki piorące wydaje wychowawca.

Do realizacji zajęć kulturalno – oświatowych i sportowych wykorzystywane są: świetlice, sala gimnastyczna, boisko, pracownia modelarska, biblioteka, pracownia komputerowa oraz siłownia. Świetlice wyposażone zostały w telewizor, DVD, sofy, stoliki oraz krzesła. Ponadto, w jednej z nich umieszczono stół do bilarda. Na korytarzu zaś ustawiono stół do ping – ponga oraz grę „piłkarzyki”.

W podpiwniczeniu budynku urządzono siłownię oraz salę terapeutyczną. Ta ostatnia jest wyposażona w materace oraz rekwizyty niezbędne do przeprowadzania zajęć.

Zajęcia w siłowni odbywają się pod nadzorem wychowawcy prowadzącego koło sportowe. Pomieszczenie to jest w surowym stanie, jego podłóżę stanowi betonowa wylewka. Według oświadczenia wychowawcy, sprzęt znajdujący się w sali ćwiczeń posiada niezbędne atesty. W ocenie wizytujących należy zadbać o estetykę siłowni.

Opiekę medyczną nad nieletnimi sprawuje pielęgniarka oraz lekarz. W razie potrzeby wychowankowie korzystają z opieki lekarskiej w przychodni rejonowej, w ramach NFZ. Ambulatorium Ośrodka wyposażone jest w łóżko, stolik oraz zamykaną szafkę na leki. W MOS wyodrębniono dwie jednoosobowe izby chorych wyposażone w łóżko i stolik.

W zakresie opieki psychiatrycznej, placówka współpracuje z odpowiednią przychodnią specjalistyczną, w której, gdy zachodzi taka potrzeba, przeprowadzane są konsultacje wychowanków.

Wszyscy wychowankowie, ze względu na braki dydaktyczne, objęci są zajęciami korekcyjno – wyrównawczymi. Zajęcia socjoterapeutyczne prowadzone są w grupach opiekuńczych w wymiarze 1 godziny tygodniowo w ramach zajęć dydaktyczno – wyrównawczych w szkole oraz 2 godzin tygodniowo w ramach zajęć wyrównawczych w internacie. Socjoterapię prowadzi osoba będąca jednocześnie wychowawcą w Ośrodku.

Prawie wszyscy wychowankowie używają wyrobów tytoniowych. W związku z tym, iż wszelkie próby walki z paleniem nie przynoszą rezultatów, wyznaczono miejsce do palenia w toalecie.

Na znajdujących się na korytarzu Ośrodka tablicach nie umieszczono informacji na temat praw i obowiązków wychowanków oraz instytucji, do których nieletni mogą się zwrócić w razie potrzeby. Mimo, że wychowankowie mają możliwość porozmawiać o swoich problemach, czy sytuacjach konfliktowych, na zebraniach społeczności bądź bezpośrednio z wychowawcą istnienie alternatywy i możliwości zwrócenia się z problemem do instytucji zewnętrznej, jest niezwykle istotne. Nieletni powinni być o tym informowani i mieć stały dostęp do adresów Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka i sędziego rodzinnego.

4. Rozmowy przeprowadzone z wychowankami.

W czasie wizytacji Ośrodka przeprowadzono rozmowy z dwunastoma losowo wybranymi wychowankami. Odbyły się one w odrębnych pomieszczeniach, bez udziału osób trzecich.

Przeprowadzone rozmowy dostarczyły opinii o stanie przestrzegania praw wychowanków oraz informacji o atmosferze panującej w Ośrodku. Wszyscy spośród ankietowanych wychowanków pozytywnie ocenili realizację przysługujących im uprawnień oraz sposób traktowania. Część rozmówców zgłosiła jednak pewne uwagi bądź zastrzeżenia, które dotyczyły poniżej opisanych kwestii:

W zakresie warunków socjalno-bytowych trzech wychowanków z grupy III skarżyło się na brak możliwości przygotowania, poza stałymi posiłkami, kawy czy herbaty. Jedna osoba skarżyła się na niską temperaturę w pokoju, podczas mrozów.

Dwóch ankietowanych z grupy III i jeden z IV miało uwagę co do posług religijnych. Twierdzili oni, że w Ośrodku nie są organizowane wyjścia na mszę świętą.

W zakresie kieszonkowego wychowankowie domów dziecka, z którymi rozmawiano skarżyli się, że nie otrzymują pieniędzy na własne wydatki.

Wszyscy wychowankowie znali katalog kar i nagród, obowiązujących w Ośrodku oraz wiedzieli do kogo mogą się odwołać w przypadku niesłusznego ukarania. Za najsurowszą karę przez wychowanków uznana została kara ograniczenia możliwości samodzielnych wyjść poza Ośrodek. Pięciu rozmówców skarżyło się na praktykę stosowania odpowiedzialności zbiorowej, zarówno w przypadku gdy nieznany jest sprawca przewinienia jak i wtedy, gdy sprawca jest oczywisty. W opinii wizytujących stosowanie formy odpowiedzialności zbiorowej, w przypadku gdy ustalono wychowanka, który dopuścił się przewinienia, jest niedopuszczalne. Ponadto, sześciu rozmówców twierdziło iż nie zna regulaminu placówki, wskazując jednocześnie miejsce, w którym jest on dostępny.

W zakresie zapewnienia wychowankom bezpieczeństwa osobistego, czterech rozmówców twierdziło, że byli poniżani i źle traktowani przez innych wychowanków. Zachowanie takie miało miejsce po ich przybyciu do Ośrodka. Wychowawcy powiadomieni o takich sytuacjach podejmowali odpowiednie działania. Dwóch wychowanków z grupy III przyznało, że osoby które stosowały presję lub przemoc wobec innych, opuściły już Ośrodek. Jednocześnie wszyscy rozmówcy z tej grupy twierdzili, że nie czują się w MOS bezpiecznie.

Większość respondentów oceniła traktowanie przez wychowawców jako dobre. Jednakże rozmówcy wskazali na stosowanie przez jednego z wychowawców tzw. „karczycha”, czyli uderzenia otwartą ręką w kark. Ponadto, jeden z nich twierdził, iż został uderzony przez wychowawcę w brzuch za to, iż źle posprzątał toaletę. Jednocześnie, odmówił on udzielenia bliższych informacji w tej sprawie.

Siedmiu rozmówców nie wiedziało, do kogo może się zwrócić w przypadku, gdyby chciało się poskarżyć na postępowanie kadry placówki.

Ponadto, w czasie rozmów wychowankowie mieli możliwość wypowiedzenia się w kwestii potrzeby zmian w Ośrodku. W większości istotna dla nich jest możliwość korzystania z telefonów komórkowych. Jednocześnie

wychowankowie domów dziecka, z którymi rozmawiano, wskazali na potrzebę otrzymywania kieszonkowego.

6. Wnioski i zalecenia

Czynności przeprowadzone w trakcie wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii nr 2 w Łodzi przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, wykonujących zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, pozwalają na stwierdzenie, iż założone cele wychowawcze Ośrodka są realizowane z zaangażowaniem oraz na właściwym poziomie. Potwierdzili to również wychowankowie w swoich wypowiedziach w trakcie przeprowadzonych rozmów. Traktowani są oni z poszanowaniem godności ludzkiej i z troską o kontakty z rodziną oraz ze środowiskiem naturalnym, w którym dokonuje się ich indywidualny rozwój w relacjach społecznych.

Po przeanalizowaniu ustaleń dokonanych podczas wizytacji oraz uwag jakie wychowankowie zgłosili przedstawicielom Rzecznika Praw Obywatelskich należy uznać, że w celu poprawy warunków panujących w MOS wskazane jest:

1. skorygowanie systemu kar poprzez usunięcie zapisu o karze w postaci pracy na rzecz Ośrodka,
2. wyeliminowanie przypadków stosowania odpowiedzialności zbiorowej wychowanków, w przypadku gdy ustalono sprawcę przewinienia,
3. rozważenie możliwości zatrudnienia socjoterapeuty, do którego obowiązków należeć będzie wyłącznie prowadzenie socjoterapii,
4. dążenie do wyeliminowania agresywnych reakcji i postaw personelu wobec wychowanków,
5. zamieszczenie na tablicy ogłoszeń adresów instytucji stojących na straży praw nieletnich, w tym Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, czy sędziego rodzinnego,
6. zorganizowanie pogadanki o przysługujących nieletnim prawach i sposobie ich egzekwowania,

7. przeprowadzenie remontu kuchni, w celu dostosowania jej do norm HACCP oraz wyposażenie lodówki, w której przechowywane są próbki żywności w zamek,
8. polepszenie estetyki siłowni,
9. wyeliminowanie stwierdzonych przez wizytujących braków w zakresie wypełniania Indywidualnych Programów Terapeutycznych Wychowanków,
10. wprowadzenie w programie Ośrodka zajęć prozdrowotnych, informujących o skutkach palenia oraz zachęcających młode osoby do zdrowotnego stylu życia, wobec dostrzeżonego problemu używania przez wychowanków wyrobów tytoniowych.

Odnosząc się do treści powyższych uwag i wniosków, Dyrektor placówki poinformował Rzecznika, iż młodzież na zebraniu społeczności stwierdziła, że nie widzi potrzeby usuwania z systemu kar zapisu o karze w postaci pracy na rzecz Ośrodka. Jednocześnie zadeklarował, iż podjęto działania mające na celu wykonanie wszystkich pozostałych zaleceń.

Za zgodność: